

Obitelj kao rizični čimbenik maloljetničke delinkvencije

Kordić, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:087696>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Martina Kordić

**OBITELJ KAO RIZIČNI ČIMBENIK
MALOLJETNIČKE DELINKVENCije**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

MARTINA KORDIĆ

**OBITELJ KAO RIZIČNI ČIMBENIK
MALOLJETNIČKE DELINKVENCije**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2024.

Sažetak

Obitelj je jedan od bitnih faktora koji utječe na razvoj djece i njegovo ponašanje. Kroz odrastanje, obitelj ima veliki utjecaj na daljnji razvoj djeteta te je ona primarni čimbenik u oblikovanju razvoja djeteta, njegovih vrijednosti, ponašanja i stavova. Ovaj rad se bavi temom maloljetničke delinkvencije i rizičnim utjecajima obitelji na razvoj maloljetničke delinkvencije. Cilj ovog rada je prikazati važnost obitelji te navesti koji su to rizični čimbenici koji utječu na pojavu maloljetničke delinkvencije. U radu je definiran pojam obitelji i maloljetničke delinkvencije. Navedena je važnost kvalitete i utjecaja obiteljskih odnosa na adolescente te odnosi između roditelja i djece. Na kraju rada navedeni su rizični čimbenici koji utječu na pojavu maloljetničke delinkvencije kao što su zlostavljanje i zanemarivanje, jednoroditeljske obitelji, socioekonomski status obitelji, struktura obitelji i asocijalne i sociopatološke pojave u obitelji.

Ključne riječi: obitelj, maloljetnička delinkvencija, rizični čimbenici, djeca, roditelji

Summary

The family is one of the important factors that affects the development of children and their behavior. Through growing up, the family has a great influence on the further development of the child and is the primary factor in shaping the development of the child, his values, behaviors and attitudes. This paper deals with the topic of juvenile delinquency and the risk influences of the family on the development of juvenile delinquency. The aim of this paper is to show the importance of the family and to state the risk factors that affect the occurrence of juvenile delinquency. The paper defines the concept of family and juvenile delinquency. The importance of the quality and influence of family relationships on adolescents and the relationships between parents and parents and children is mentioned. At the end of the paper, risk factors that affect the occurrence of juvenile delinquency such as abuse and neglect, single-parent families, socioeconomic status of the family, family structure and antisocial and sociopathological phenomena in the family are listed.

Key words: family, juvenile delinquency, risk factors, children, parents

Sadržaj

1. UVOD.....	6
2. POJAM MALOLJETNIČKE DELINKVENCije.....	7
3. OBITELJ.....	8
3.1. Konzeptualizacija obitelji.....	8
3.2. Važnost kvalitete obiteljskih odnosa.....	8
3.3. Utjecaj obiteljskih odnosa na adolescente.....	9
4. RODITELJSTVO I OBITELJ.....	10
4.1. Odnos među roditeljima.....	10
4.2. Odnos između roditelja i djece.....	11
4.3. Roditeljski odgojni stilovi.....	12
4.4. Roditeljska kontrola.....	13
5. RIZIČNI ČIMBENICI ZA POJAVU MALOLJETNIČKE DELINKVENCije.....	14
5.1. Jednoroditeljske obitelji.....	14
5.2. Zlostavljanje i zanemarivanje.....	15
5.3. Socioekonomski status obitelji.....	16
5.4. Asocijalne i sociopatološke pojave u obitelji.....	17
6. ZAKLJUČAK.....	18
7. POPIS LITERATURE.....	19

1. UVOD

Maloljetnička delinkvencija je pojava koja označava problematično ponašanje čime se krši zakon te je sve više zastupljenija kod djece i mladih (Lacković – Grgin, 2006). Možemo reći da maloljetnička delinkvencija predstavlja izazove i kompleksan je problem u društvu. Istraživanje čimbenika koji utječu na takvo ponašanje je ključno za razumijevanje pojave maloljetničke delinkvencije. Maloljetnička delinkvencija se pojavljuje u školama, u zajednicama, među prijateljima i vršnjacima, unutar obitelji itd. Pod ovim pojmom možemo svrstati razne neželjene aktivnosti kao što su kršenje zakona, prekršaj pravila ili normi, antisocijalno ponašanje kod osoba mlađih od zakonske dobi punoljetnosti (MUP). Različiti primjeri delinkvencije su krađa, uništavanje ili oštećenje imovine, nasilje među vršnjacima, konzumacija ilegalnih supstanci, pobuna protiv autoriteta i cyber delinkvencija. U Republici Hrvatskoj osobe između 14 i 18 godina se smatraju maloljetnicima. Djeca koja su mlađa od 14 godina, nisu kažnjivo odgovorna za svoje postupke i protiv njih se ne može pokrenuti kaznenopravni postupak nego isključivo socijalno-zaštitne intervencije. Zbog razvoja delinkventnog ponašanja maloljetnika, možemo reći da su institucije igrale veliku ulogu i zanemarile njihovo traženje pomoći i potpore od strane obitelji, prijatelja, pedagoga, učitelja i vršnjaka (Paušek, 2017).

Važno je sagledati pojam obitelji i njezinu ulogu i utjecaj u razvoju djeteta. Obitelj je jedan od najvažnijih čimbenika kod razvoja maloljetničke delinkvencije (Martinjak i Odeljan, 2016). Obitelj ima veliku ulogu u oblikovanju ponašanja mladih. Obitelj kao prvi korak prema socijalizaciji nam predstavlja nezamjenjivu ulogu u formiranju vrijednosti, normi i karakteristika ličnosti. Pruža temeljnu podršku u emocionalnom, socijalnom i fizičkom razvoju djeteta. To sve može oblikovati buduće ponašanje mladih i djece u njegovom daljnjem razvoju. Ponašanje roditelja prema djeci može uvelike utjecati na njihovo ponašanje i razvoj djeteta. Neke disfunkcionalne obitelji u kojima se pojavljuje zlostavljanje, nasilje, razvod i sl. povećavaju rizik od pojave maloljetničke delinkvencije. Različiti pristupi odgoja i nedostatak podrške u obitelji također, utječu na pojavu delinkvencije. Važno je komunicirati s djetetom i razumjeti njegove

potrebe kako bi se smanjio rizik od pojave maloljetničke delinkvencije (Martinjak i Odeljan, 2016).

2. POJAM MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Riječ devijantno dolazi od kasnolat. *devians*, što znači skrenuti s puta, a pojam označava ono ponašanje koje odstupa od društveno zadanog ili najpoželjnijeg oblika ponašanja dok pojam delinkvencija dolazi od latinske riječi *delinquere* što znači pogriješiti ili skriviti, a predstavlja društveno opasna djela koja su zakonom predviđena kao kaznena (Hrvatska enciklopedija). Nadalje, maloljetnička delinkvencija označava različite oblike ponašanja (kriminalna, asocijalna i antisocijalna) kojima se krše norme i zakoni kao što su: krađa, pljačka, namjerna izazivanja štete, konzumacija različitih opojnih sredstava. Maloljetnička delinkvencija se u prošlosti odnosila samo na neka manja kaznena djela kao što su džeparenje, sitne krađe itd. dok danas je prisutna u svim kriminalnim područjima (Skopljak, 2020). Maloljetnička delinkvencija ima različita shvaćanja i različite oblike značenja. Postoji više definicija pojma maloljetničke delinkvencije koja se odnose na kaznenopravnu odgovornost i kršenje normi maloljetnika (Skopljak, 2020).

Prema Carić (2002) Usko shvaćanje pojma maloljetničke delinkvencije – sva ponašanja maloljetnika koja su inkriminirana u pozitivnom zakonodavstvu, uz uvažanje načela zakonitosti. To su ona ponašanja koja sukladno zakonu imaju elemente kaznenih djela.

Šire shvaćanje pojma maloljetničke delinkvencije – sva ponašanja koja znače kršenje nekog pravnog propisa. Na taj način podrazumijevaju se ne samo kaznena djela, već i sva druga ponašanja koja su u suprotnosti s bilo kojom pravnom normom u zemlji.

Najšire shvaćanje maloljetničke delinkvencije - podrazumijeva i sva ponašanja, situacije stanja maloljetnika koji odstupaju od normalnog ili se smatraju nepoželjnim i štetnim. Time se maloljetnička delinkvencija poistovjećuje s odgojnom zapuštenosti i društvenom neprilagođenosti maloljetnika. To zapravo znači proširenje pojma maloljetničke delinkvencije i na razna

predelinkventna stanja (npr. Bježanje od kuće, međuvršnjačko nasilje, konzumacija alkohola i opojnih sredstava) koja pogoduju kršenju pravnih normi.

3. OBITELJ

3.1. Konceptualizacija pojma

Obitelj ima važnu ulogu u razvoju djeteta, njegovog ponašanja i stavova koja utječe na mladog čovjeka još od njegovog djetinjstva (Skopljak, 2020.) Obitelj je ta koja razvija djetetovu socijalizaciju, s njom prvi puta stupa u socijalni kontakt te razvija moralni, intelektualni fizički, radni i estetski odgoj koji znatno utječe na daljnji društveno – moralni razvoj mladih (Skopljak, 2020.) Postoje različite definicije i shvaćanja obitelji “*Riječ obitelj dolazi od glagola „obitavati” što bi značilo da je obitelj zajednica koju sačinjavaju roditelji sa svojom djecom i drugim srodnicima s kojima žive u istom domaćinstvu*” (Barković, 2019, str. 6) U suvremenom svijetu postoje još jednoroditeljske obitelji, obitelji s istospolnim roditeljima, proširene obitelji i sl. Postoje dvije vrste obitelji, a to su nuklearna obitelj koju čine roditelji sa svojom djecom i proširena obitelj koju čine roditelji, djeca i ostala rodbina koji su s članovima obitelji povezani brakom ili krvnim srodstvom. U modernom svijetu sve manje postoje tradicionalne obitelji, a sve više ima razvedenih brakova, izvanbračnih veza, samohranih majki i sl. (Barković, 2019). Obitelj ima razne funkcije kao što su socijalizacija, emocionalna podrška i ekonomska funkcija. Još u ranom djetinjstvu, obitelj nam prenosi društvene norme, vrijednosti i kulture te s njom prvi puta stupamo u socijalni kontakt. Obitelj nam pruža emocionalnu podršku u našim lošim i dobrim trenucima te to utječe na daljnji razvoj emocionalne i psihološke funkcije djece. Također, obitelj je ta koja nam pruža ekonomsku i financijsku sigurnost koja otvara daljnje životne prilike djetetu.

3.2. Važnost kvalitete obiteljskih odnosa

Kao što je već spomenuto, obitelj ima nezamjenjivu ulogu u formiranju naših stavova, ponašanja i pogleda prema svijetu i životu. Kvalitetni obiteljski odnosi su ključni za emocionalni i psihološki

razvoj djeteta kako bi ostvarili što stabilnije emocionalno okruženje. Utvrđeno je kako adolescenti provode manje vremena u interakciji sa svojom obitelji u odnosu na ranija razdoblja, čiji je razlog pretjerana okupiranost radom (Lacković-Grgin, Penezić i Žutelja 2001). Dijete od svojih roditelja traži emocionalnu podršku, zainteresiranost, komunikaciju i ljubav kako bi njegov daljnji razvoj bio što stabilniji. Obitelj ostvarenjem svojih uloga i funkcija ostvaruje i socijalizaciju unutar obitelji koja se odražava na dijete te tako dijete usvaja različite predodžbe, uzore i vrijednosti što naposljetku oblikuje njegove moralne temelje (Lovrić, 2021). Nadalje, često se možemo susresti s disfunkcionalnim obiteljima u kojima su prisutni sukobi koji narušavaju razvoj i odrastanje djeteta (Lovrić, 2021). Previšić (2003 prema Lovrić, 2021) smatra kako i najmanja disfunkcionalnost u obitelji može uzrokovati negativan odgoj roditelja i razvoj djece. Previšić (2003 prema Lovrić 2021) navodi kako različiti odnosi ukućana mogu ostvariti sretne i zadovoljne obiteljske odnose ili nepodnošljive živote, a to su: odnosi roditelja prema djeci gdje manjka odgoja, brige i ljubavi, odnos prema ostarjelima, odnos djece prema drugoj djeci i sl. Nadalje, Reid (1996) navodi kako obitelji u kojima je prisutan pozitivan brak, zajednički odgoj djece oba roditelja, provođenje vremena, učinkovito komuniciranje, fleksibilnost smatraju se stabilnim i jakim obiteljima.

Kvaliteta obiteljskih odnosa ima ključnu ulogu u psihološkom i emocionalnom razvoju djeteta. Zdravom komunikacijom, podrškom, povjerenjem i provođenjem vremena s djetetom može se ostvariti stabilan i zdrav odnos unutar obitelji čime se sprječava rizik od pojave maloljetničke delinkvencije (Skopljak, 2020).

3.3. Utjecaj obiteljskih odnosa na adolescente

Adolescencija je prijelazno razdoblje u kojem mladi doživljavaju promjene kao što su emocionalne, fizičke i psihološke (Hrvatska enciklopedija). U tom razdoblju mladi dolaze u svijet odraslih. Zbog fizičkih, emocionalnih i psiholoških promjena, adolescentsko razdoblje je vrlo osjetljivo te njihovi odnosi s obitelji mogu utjecati na njih i dovesti do rizika od maloljetničke delinkvencije (Meščić-Blažević, 2007 prema Lovrić, 2021). Tijekom tog razdoblja mladi su pod utjecajem svojih vršnjaka, obitelji i škole. Obitelj igra važnu ulogu u formiranju djetetovog ponašanja, stavova i vrijednosti kada mladi traže i formiraju svoj vlastiti identitet (Lovrić, 2021). Mladi traže emocionalnu podršku i ljubav od svojih roditelja kako bi osjetili sigurnost, bliskost i

stabilnost u obiteljskom okruženju. Razgovor i komunikacija u obitelji mogu osigurati zdrav obiteljski odnos i prevenciju od rizika maloljetničke delinkvencije (Klarin i Đerđić, 2007 prema Lovrić, 2021). Lacković-Grgin (2006 prema Lovrić, 2021) u raznim istraživanjima je utvrđeno kako se u razdoblju adolescencije mijenja odnos između roditelja i adolescenata. Također, utvrđeno je u istraživanjima kako mladi traže emocionalnu podršku od svojih roditelja te simetričnu interakciju sa svojim roditeljima. U tom razdoblju mladi pokušavaju odvojiti se od roditelja i stvoriti neovisnost ali ujedno dobiti emocionalnu podršku i ravnopravnost svojih roditelja (Koščak, 2017). Nadalje, “*struktura obitelji, odnosno raspad tradicionalne strukture obitelji, zbog smrti ili razvoda, ima utjecaja na psihološko i socijalno funkcioniranje adolescenata.*” (Lovrić, 2021, str. 10). Također, sigurna privrženost nam daje osjećaj sigurnosti i povjerenja u druge osobe, dok nesigurna privrženost nam daje osjećaj nesigurnosti i neprijateljstva (Lacković -Grgin, 2006 prema Lovrić, 2021). Zbog toga, zaključujemo kako adolescenti koji su odrasli u obiteljima gdje je bila prisutna sigurna privrženost imaju više povjerenja u svoje roditelje, dobivaju osjećaj sigurnosti i potrebnu pomoć onda kada im je to potrebno (Lacković -Grgin, 2006 prema Lovrić, 2021). Obitelj ujedno može biti i zaštitni i rizični čimbenik. Prema Ferić (2002) rizični čimbenici su: konflikti u obitelji, nasilje u obitelji, česte stresne situacije, nedosljedna disciplina, nerealna očekivanja roditelja, visoko rizična ponašanja roditelja, nedostatak socijalne podrške te socijalna izolacija obitelji. Zaštitni čimbenici su: podržavajuće obiteljsko okruženje (osjećaj topline i bliskosti), jasno definirane uloge u obitelji, pozitivan brak roditelja, prihvaćanje promjena, zajedničko vrijeme, kvalitetna komunikacija, zadovoljavajući socioekonomski status, mreža podrške te osobne karakteristike (socijalna odgovornost, senzibilnost, kooperativnost) (Ferić, 2002).

4. RODITELJSTVO I OBITELJ

4.1. Odnos među roditeljima

Roditeljstvo je težak zadatak za svakog roditelja i jedna velika prekretnica u životu gdje svaki roditelj mora biti spreman za odgoj vlastitog djeteta. Dobar i harmoničan odnos među roditeljima je vrlo bitan za funkcionalne odnose u obitelji koji može osigurati stabilnost i sigurnost cijeloj obitelji. Dijete odrastajući u svojoj obitelji oponaša ponašanje i vrijednosti svojih roditelja koje

oblikuju njihovo ponašanje, stavove, navike, socijalizaciju (Šoštarko, 2016). Zbog toga, potreban je funkcionalan i dinamičan odnos u obitelji kako bi se ostvarila stabilnost, ljubav i poštovanje u obitelji (Šoštarko, 2016). Konflikti i sukobi među roditeljima mogu stvoriti negativno i nestabilno okruženje na dijete. Macuka, Smojver -Ažić (2012 prema Domjanović 2022) navode kako u obiteljskim odnosima gdje postoje sukobi djeca više iskazuju internaliziranih problema te ona djeca koja osjećaju prijetnju tijekom roditeljskih sukoba, također iskazuju više internaliziranih problema dok djeca koja okrivljavaju sebe za te sukobe iskazuju više eksternaliziranih problema. U obiteljima u kojima su česta agresivna ponašanja i konflikti, djeca to smatraju rješenjem te ih onda primjenjuju u svojim odnosima (Velki i Kuterovac Jagodić, 2014 prema Domjanović, 2022). Stabilan odnos među roditeljima je vrlo bitan kako bi djeca mogla odrastati u zdravim obiteljskom okruženju. Obitelji u kojima vlada agresivno ponašanje, fizičko nasilje, konflikti su vrlo vjerojatne da će djeca to sve gledati i primijeniti u svom daljnjem odrastanju (Farrington, 2011 prema Domjanović, 2022).

4.2. Odnos između roditelja i djece

Odnos između roditelja i djeca igra ključnu ulogu u razvoju mladih i rizika kod pojave maloljetničke delinkvencije. Kroz interakciju između roditelja i djece, daje se emocionalna i socijalna podrška, oblikuju vrijednosti i ponašanja kod djece. Razna istraživanja pokazuju kako obiteljska toplina, privrženost, prihvaćanje i bliskost s djecom imaju veliki utjecaj na razvoj mladih. Bliskost između roditelja i djece se navodi kao jedan od zaštitnih faktora od pojave maloljetničke delinkvencije. Nadalje, obiteljske proslave, zajedničko vrijeme, čvrstoća u obitelji, rutine i tradicije su jedni od zaštitnih faktora od pojave maloljetničke delinkvencije (Ferić - Šlehan, 2006). Bliskost između djeteta i roditelja nam govori o njihovom odnosu i utjecaju roditelja na dijete. „*Ukoliko se dijete ne osjeća povezano sa svojim roditeljima, ne percipira ih kao važne osobe čije moralne vrijednosti i ponašanja je potrebno i internalizirati, ili se s njima ne identificiraju u određenoj razvojnoj fazi, cjelokupna mogućnost roditeljskog utjecaja na dijete je minimalizirana*“ (Skopljak, 2020, str. 25). Djeca koja ostvaruju blizak odnos s roditeljima, otvorena su, ne svađaju se s njima i mogu podijeliti sve svoje probleme imaju manji rizik od pojave delinkventnog ponašanja (Hoffman i sur., 2020). Ako u odnosu djeteta i roditelja ne postoji podrška, prihvaćanje

djetetovih želja i potreba te roditelj ne održava dobar odnos i zanemaruju odgoj i neprihvatljiva ponašanja veća je vjerojatnost da će dijete razviti neprihvatljiva ponašanja (Terek, 2022). Kako bi se spriječio rizik od pojave delinkventnog ponašanja bitno je ostvariti iskrenu i otvorenu komunikaciju s djetetom gdje će dijete stvoriti povjerenje i lakše pričati o svojim problemima. Također, bitno je pružiti emocionalnu podršku kako bi se dijete moglo lakše nositi s problemima s kojima se suočava. Nadalje, treba postaviti razne granice i pravila, uključiti se u njegov život i aktivnosti, rješavati sukobe i razumjeti njegove potrebe i želje (Skopljak, 2020).

4.3. Roditeljski odgojni stilovi

Roditeljski stil odgoj oblikuje okolinu u kojoj dijete raste i razvija se te ima ključnu ulogu u socijalnom, emocionalnom i ponašajnom razvoju. Postoje četiri glavna stila odgoja, a to su autoritativni (niska razina podrške i visoka razina kontrole), autoritarni (visoka razina podrške i kontrole), permisivni (visoka razina podrške i niska razina kontrole) i zanemarujući stil (niska razina podrške i kontrole). Klarin (2006) dijeli stilove na dvije dimenzije gdje kaže da prva dva predstavljaju podršku, ljubav i roditeljsku toplinu dok druga dimenzija predstavlja roditeljski nadzor te koliko se roditelj posvećuje djetetovom životu i događajima. Prema Klarinu (2006) postoje 4 tipa roditeljskog stila odgoja:

1. **Autoritativan roditeljski stil** – rezultira maksimalnom potporom i poštovanjem, uz postavljanjem jasnih granica ponašanja. Roditelj otvoreno pokazuje ljubav, pruža potporu i potiče dijete, ali u okvirima zadanih ograničenja. Ovaj odgojni stil ima pozitivne učinke na razvoj djeteta.
2. **Autoritarni roditeljski stil** – je onaj koji uključuje visoku razinu kontrole i nadzora. Takav roditelj je strog, predstavlja nerealno visoke zahtjeve i pri tome upotrebljava silu. Autoritarni roditelji ne prikazuju ljubav i toplinu prema djetetu. To su roditelj koji pokazuju dominaciju i moć u odnosu na dijete od kojeg očekuju poštovanje pravila, bez dodatnih objašnjenja.
3. **Popustljiv roditeljski stil** – podrazumijeva visoku razinu topline i ljubavi, ali je razina nadzora vrlo niska. Pravila ponašanja nisu jasno definirana pa su djeca takvih roditelja

često nezrela i impulzivna. Popustljivi roditelji svojem djetetu ne pružaju jasnu i strogu strukturu, fleksibilni su u postavljanju i ispunjenju zahtjeva. Ovakav roditeljski stil onemogućuje djetetu stjecanje normi i pravila ponašanja.

4. **Ravnodušni roditeljski stil** – obilježava ga niska razina ljubavi i nadzora. Roditelji ne pokazuju toplinu i ljubav, niti nadzor i kontrolu. Ravnodušni roditeljski stil opisuje roditelje koji ne pokazuju interes za dijete, njegove želje, potrebe, uspjehe i neuspjehe

4.4. Roditeljska kontrola

Roditeljska kontrola je strategija kojom se roditelji koriste kako bi nadzirali i upravljali ponašanjem svoje djece. Tim postupkom roditelji štite djecu i usmjeravaju ih na pravilno ponašanje i pozitivne norme. Roditeljska kontrola se razlikuje ovisno o stilu i načinu odgoja. Neki roditelji mogu imati stroži pristup tj. autoritaran stav dok kod nekih roditelja može postojati slobodniji pristup (Domjanović, 2022). Prema Klarinu i Đerđi, (2014) postoje dvije vrste kontrole, a to su psihološka i bihevioralna kontrola. Psihološka kontrola se odnosi na kontroliranje djetetove psihe dok bihevioralna kontrola se odnosi na kontroliranje djetetovog ponašanja. Trebao bi postojati balans između kontroliranja djetetovog ponašanja i pružanja topline i ljubavi. Ako se to uspostavi dijete će osjećati sigurnost i dobiti povjerenje u svoje roditelje te će tako smanjiti rizik od pojave delinkventnog ponašanja (Domjanović, 2022). Djeca mogu postati delinkventi ako roditelji nemaju određeni pristup koji bi kontrolirao njihova neprimjerenana ponašanja (Farrington, 2011 prema Domjanović, 2022). Upravo zbog toga, roditelji trebaju iskazivati ljubav i toplinu, ali i postaviti granice djetetu kako ne bi došlo do maloljetničke delinkvencije (Domjanović, 2022). Postoji više načina zbog kojih može doći do maloljetničke delinkvencije. Farrington (2011 prema Domjanović 2022) govori kako može doći do maloljetničke delinkvencije ako roditelj radi razliku između kažnjavanja delinkventnih ponašanja, odnosno neka delinkventna ponašanja kazni dok ta isto učinjena delinkventna ponašanja ne kazni odnosno zanemari ih. Nadalje, Farrington (2011 prema Domjanović, 2022). smatra kako različiti stil odgoja može dovesti do neprimjerenih ponašanja odnosno razlika između autoriteta roditelja gdje je jedan roditelj oštar i strog dok je drugi roditelj popustljiviji i blaži. Također, on smatra kako nedostatak pohvala i nagrada može dovesti do pojave maloljetničke delinkvencije. Kvalitetnom komunikacijom, povjerenjem,

sigurnosti, stvaranjem ugodne obiteljske atmosfere i postavljanjem određenih granica može se spriječiti pojava neprimjerenog ponašanja kod djeteta.

5. RIZIČNI ČIMBENICI ZA POJAVU MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

5.1. Jednoroditeljske obitelji

„Jednoroditeljske obitelji su obitelji u kojima živi jedan roditelj s djecom ili djetetom i najvećim dijelom skrbi sam o njima. Zato se takve obitelji nazivaju i samohranim obiteljima, odnosno često je u upotrebi termin samohrano roditeljstvo“ (Grgec Petroci, Lacković i Maleš, 2011, str. 15). Postoji razlika u definiranju pojmova jednoroditeljske obitelji i samohranih roditelja, ali ih često smatramo istim pojmovima. Jednoroditeljsku obitelj čine djeca/dijete i jedan roditelj koji se skrbi o tom djetetu dok drugi roditelj i dalje ispunjava roditeljske obveze iako ne živi u istom kućanstvu dok samohrani roditelj samostalno uzdržava svoje dijete/djecu (Zakon o socijalnoj skrbi, članak 4.) Najčešći razlozi koji dovode do jednoroditeljskih obitelji su: razvod, smrt ili nestanak drugog roditelja i izvanbračna trudnoća (Barković, 2019). Nadalje, postoje i tri tipa jednoroditeljskih obitelji: obitelj gdje je dijete u stalnom kontaktu s drugim roditeljem, one u kojima dijete nije u kontaktu s drugim roditeljem i zadnji tip je gdje drugi roditelj nije poznat (Grgec-Petroci, Lacković, Maleš, 2011). Također, razlikujemo i matrifokalne i patrifokalne obitelji odnosno jednoroditeljsku obitelj u kojoj glavnu ulogu ima majka ili otac. U matrifokalnoj obitelji glavnu ulogu, skrb i brigu o djetetu preuzima majka, a u patrifokalnoj obitelji tu zadaću preuzima otac (Ševerdija, 2021).

Kao što je već spomenuto, postoji više razloga zbog kojih dolazi do raspada obitelji, Najčešći razlog zbog kojeg dolazi do nastanka jednoroditeljskih obitelji je razvod. Mijić Vulinović i Kmetović Prkačin (2017 prema Ševerdija 2021) smatraju kako neki roditelji se odluče na ostanak u braku iako znaju da je bolja opcija razvod braka. Razlog tome je što smatraju kako bi dijete trebalo rasti u potpunoj obitelji, a ne u obitelji bez jednog roditelja iako je to loša opcija za dijete. Najbolja opcija za dijete/djecu je komunikacija između roditelja te dogovor oko skrbi između djeteta jer dijete još od malih nogu vidi i razumije stvari koje se dešavaju oko njega te to utječe na

njegov daljnji razvoj (Ševerdija, 2021). Kako bi dijete moglo rasti u dobrom okruženju unatoč rastavi roditelja, bitno je ostvariti dobru komunikaciju s njime i objasniti razgovorom razlog odlaska jednog roditelja (Ševerdija, 2021).

Odrastanje u jednoroditeljskim obiteljima, za razliku od dvoroditeljskih obitelji se smatra kao nepovoljno okruženje za razvoj djeteta (Ševerdija, 2021). Zbog takve situacije, na dijete to može utjecati loše te dolazi do nekih posljedica kao što su: depresija, agresivnost, povlačenje u sebe, zapostavljanje obaveza, manipuliranje roditelja i drugi nepoželjni oblici ponašanja (Ševerdija, 2021). Postoji više čimbenika koji uzrokuju raspad obitelji te i zbog toga postoje različite posljedice koje uzrokuju pojavu neprimjerenog ponašanja kod djeteta. Obitelj u kojoj je došlo do smrti jednog roditelja ima puno manje posljedice jer je bilo izvan moći roditelja da se spriječi situacija dok u obitelji u kojoj je došlo do razvoda braka dolazi i do većih posljedica te ima veći utjecaj na dijete (Buljabašić, 2008 prema Skopljak, 2020). Farrington (1992 prema Skopljak 2020) navodi kako razvod braka nije prediktor zbog kojeg dijete može postati delinkventno, bitnije je gledati "kvalitetu" razvoda braka odnosno način na koji su roditelji izašli iz bračne zajednice. Bitno je ostvariti dobar odnos, komunikaciju, toplinu i privrženost u obitelji unatoč tome što roditelji ne žive više skupa te se struktura obitelji promijenila (Skopljak, 2020).

5.2. Zlostavljanje i zanemarivanje

Razna istraživanja tvrde kako zlostavljanje i zanemarivanje nad djecom dovode do negativnih posljedica te postoji problem oko definiranja dviju navedenih pojava (Ajduković i Pečnik, 1994). Razlikujemo tjelesno i emocionalno zlostavljanje. *"Tjelesno zlostavljanje obično se označava kao ponašanje roditelja koje karakterizira prisutnost neslučajne povrede i iskazivanje otvorene tjelesne agresije prema djetetu"* dok zanemarivanje se u pravilu široko definira kao *nebriga i propuštanje roditelja da zadovolji emocionalne i razvojne potrebe djeteta, uključujući potrebu za odgovarajućom ishranom, odjećom, smještajem, zdravstvenom brigom, obrazovanjem, intelektualnim poticanjem i emocionalnim razumijevanje"* (White i sur., 1987, prema Ajduković i Pečnik, 1994, str. 269). Zbog toga, ova dva pojma su jedni od čimbenika za pojavu delinkventnog ponašanja kod djece (Martinjak i Odeljan, 2016). Djeca tijekom svog odrastanja uče od svojih roditelja i primjenjuju njihova ponašanja na svoje odnose te zbog toga su zlostavljanje i

zanemarivanje povezani s pojavom maloljetničke delinkvencije (Martinjak i Odeljan, 2016). Zlostavljanje i zanemarivanje može dovesti do nekih neprihvatljivih ponašanja djece kao što su: alkoholizam, pušenje, zlouporaba droge, poremećaji prehrane, depresija, kronične bolesti te suicidalnost (Siegel i Welsh, 2008 prema Domjanović, 2022). Psihološko zlostavljanje u obitelji ima negativni utjecaj na razvoj djeteta, njegov pogled prema sebi i samopoštovanje (Brassard i sur., 1987 prema Ajduković i Pečnik, 1994). U istraživanju Rochester Youth Development Study utvrđeno je kako djeca koja su bila zlostavljana kroz cijelo djetinjstvo do adolescencije su više sklonija delinkventnom ponašanju od onih koji su bili zlostavljani kao djeca (Ireland i sur., 2002 prema Shoemaker, 2013). Zlostavljanje i zanemarivanje nužno ne mora značiti da će dijete postati delinkvent nego takva ponašanja njima mogu pokazati kako se ne bi trebalo ponašati (Shoemaker, 2017 prema Domjanović, 2022).

5.3. Socioekonomski status obitelji

Socioekonomski status je jedan od čimbenika za pojavu maloljetničke delinkvencije, ali se ne može promatrati kao jedini rizični čimbenik jer je i bitna dinamika obiteljskih odnosa odnosno duhovne vrijednosti obitelji (Martinjak i Odeljan, 2016). Socioekonomski status se može podijeliti na materijalno stanje, zaposlenost i stupanj obrazovanja (Vončina, 2013 prema Lukurić, 2022). Obitelji s visokim socioekonomskim statusom mogu omogućiti usluge, dobra, roditeljske usluge, socijalne veze koje mogu pozitivno utjecati na njih dok obitelji s niskim socioekonomskim statusom mogu uzrokovati negativne posljedice na razvoj djeteta i njegovog ponašanja (Lukurić, 2022). Niski socioekonomski status obitelji može prouzrokovati stres te to može imati negativan utjecaj na dobrobit djece (Rezo, Rajter i Ajduković, 2018 prema Lukurić, 2022). Šućur i suradnici (2015 prema Lukurić, 2022) su u istraživanju utvrdili kako djeca koja su odrastala u obiteljima s lošijim ekonomskim statusom mogu izraziti nepoželjna ponašanja kao što su: neposlušnost, impulzivnost i neslaganje s vršnjacima. Nadalje, Rajhvajn Bulat i Ajduković, (2012 prema Domjanović, 2022) smatraju kako djeca koja žive u obiteljima s prihvatljivim ekonomskim statusom doživljavat će manje nasilja od onih koji imaju loš ekonomski status. Delinkventna ponašanja će više iskazivati djeca koja dolaze iz obitelji s nižim ekonomskim statusom od djece koja odrastaju u obiteljima s višim ekonomskim statusom (Domjanović, 2022). U jednom istraživanju je utvrđena povezanost između delinkventnog ponašanja i ekonomskog statusa gdje

djeca čine kaznena djela zato što im nedostatak prihoda i siromaštvo to uskraćuje (Nisar i sur., 2015 prema Domjanović, 2022). Također, Singer (2008 prema Domjanović, 2022) utvrđuje u istraživanju koje se provelo u Hrvatskoj da postoji povezanost delinkventnog ponašanja djece i roditelja koji su nižeg ili najnižeg obrazovanja. Kao jedan od uzroka pojave maloljetničke delinkvencije mogu biti uvjeti stanovanja gdje djeca zbog loših stambenih uvjeta će htjeti provoditi manje vremena sa svojim bližnjima zbog tenzije koja se događa u manjim i skućenijim prostorima (Martinjak i Odeljan, 2016). Socioekonomski status je jedan od važni rizičnih čimbenika koji uzrokuje pojavu maloljetničke delinkvencije, ali obitelj je ta koja ima bitnu ulogu u sprječavanju delinkventnih ponašanja djece uspostavljanjem kvalitetnih odnosa i podrške.

5.4. Asocijalne i sociopatološke pojave u obitelji

Asocijalna ponašanja se smatraju društveno neprihvaćenima i u to spadaju: alkoholizam, nerad, i skitnja te ona nisu pravno sankcionirana (Martinjak i Odeljan, 2016). To uvelike utječe na odrastanje i razvoj djeteta. Dijete usvaja takva ponašanja tijekom svog odrastanja pa tako primjerice skitnja i nerad utječu na djetetovu odgovornost odnosno njegovu odgovornost prema školi (Martinjak i Odeljan, 2016). Žakman-Ban i suradnici (1997 prema Martinjak i Odeljan, 2016) smatraju kako je najčešći oblik asocijalnih ponašanja koji se pojavljuje u obiteljima alkoholizam. Alkoholizmom u obitelji dolaze i neke druge negativne posljedice kao što su: loš ekonomski status, nemogućnost zadržavanja ili dobivanja posla, narušena komunikacija u obitelji i nasilje (Martinjak i Odeljan, 2016). Djeca gledanjem svojih roditelja uče o obrascima ponašanja. U obiteljima gdje je prisutan alkoholizam često dolazi do nasilja ili zanemarivanja djece što utječe na mentalno zdravlje djeteta i njegovo ponašanje što u konačnici može biti čimbenik za pojavu maloljetničke delinkvencije. Sociopatološke pojave u obitelji se također definiraju kao neprihvatljiva ponašanja u društvu ali se smatraju ozbiljnijima oblicima koja su destruktivna za društvo i mogu mu nanijeti štetu kao što su: zlostavljanje, konflikti među članovima obitelji, zanemarivanje, ovisničke radnje i kriminalno ponašanje roditelja (Skopljak, 2020). Nasilje i konflikti u obiteljima su još jedan od rizičnih čimbenika za pojavu maloljetničke delinkvencije pa tako djeca koja odrastaju u obiteljima gdje je nasilje često, nemaju mogućnost zdravog socijalnog i emocionalnog razvoja (Martinjak i Odeljan, 2016). To uvelike utječe na njihove odnose prema

drugima te zato oni mogu stvarati negativne emocije odnosno neprijateljske odnose prema drugima (Martinjak i Odeljan, 2016).

6. ZAKLJUČAK

Maloljetnička delinkvencija je postao sve veći problem i sve više je zastupljenija kod mladih (Lacković – Grgin, 2006). Kompleksan je problem u društvu koji predstavlja izazove u današnjem životu. Pojavljuje se u svim aspektima života: obitelji, školama, zajednicama, kod prijatelja i vršnjaka. Maloljetnička delinkvencija odstupa od društvenih normi i zakona, a to može uključivati: nasilje, krađu, konzumacija ilegalnih supstanci, uništavanje imovine, cyber delinkvencija. Važno je napomenuti kako obitelj ima značajnu ulogu u razvoju delinkventnog ponašanja. Obitelj ima veliku ulogu u razvoju i oblikovanju ponašanja djeteta. Ona predstavlja prvi oblik socijalizacije koji formira naše vrijednosti, stavove i karakteristike ličnosti. Zdravi odnosi koji su ispunjeni podrškom i ljubavlju mogu biti zaštitni čimbenici protiv maloljetničke delinkvencije dok disfunkcionalne obitelji u kojima vlada nasilje i konflikti su jedan od problema koji dovode do pojave maloljetničke delinkvencije. Roditeljski stilovi odgoja imaju značajnu ulogu u formiranju djetetovog ponašanja i razvoja. Autoritativan roditeljski odgoj se pokazao kao najbolji stil odgoja jer pruža ravnotežu između podrške i kontrole. Odnos djeteta i roditelja pokazuje se kao ključan čimbenik u razvoju djetetovog ponašanja. Pružanje emocionalne i socijalne podrške, ljubavi, topline i otvorenost u komunikaciji omogućava djetetu pozitivan razvoj u ponašanju. Kroz podršku obitelji, možemo prevenirati i spriječiti rizične čimbenike pojave maloljetničke delinkvencije. Nasilje, konflikti, manjak podrške, stresne situacije, nedostatak bliskosti predstavljaju se kao jedan od potencijalnih rizičnih čimbenika pojave maloljetničke delinkvencije. Međutim, blizak i otvoren odnos, komunikacija, podrška, pravila unutar obitelji čine zaštitni faktor.

7. POPIS LITERATURE

1. Ajduković, M., i Pečnik, N. (1994). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*. Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Barković, M. (2019). *Obitelj i odgoj*. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
3. Carić, A. (2002). *Mlađe osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve)*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Domjanović, B. (2022). *Obitelj kao rizični čimbenik za pojavu delinkventnog ponašanja kod djece i mladih*. Sveučilište u Zagrebu: Pravni fakultet.
5. Ferić-Šlehan, M. (2006). Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*.
6. Grgec-Petroci, V., Lacković, Lj., i Maleš, D. (2011). *Obitelji se razlikuju*. Zagreb: Obiteljski centar Grada Zagreba.
7. Hoffmann, J., Thorpe, J., i Dufur, M. (2020). Family Social Capital and Delinquent Behavior in the United Kingdom. *Social Sciences*.
8. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2022.
9. Klarin, M., i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*.
10. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
11. Koščak, A. (2017). *Utjecaj roditeljskih stilova na vršnjačke odnose u adolescenciji*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
12. Krakar, E. (2019). *Rizični i zaštitni čimbenici za pojavu i razvoj poremećaja u ponašanju*. Diplomski rad: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
13. Lacković-Grgin, K. (2006) Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Naklada Slap
14. Lacković-Grgin, K., Penezić, Z., i Žutelija, S. (2001). Dobne i spolne razlike u samootkrivanju adolescenata različitim osobama. *Društvena istraživanja*.
15. Lovrić, Z. (2021). *Utjecaj kvalitete obiteljskih odnosa i stilova roditeljstva na probleme u ponašanju adolescenata*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku: Filozofski fakultet.

16. Lukurić, K. (2022). *Materijalni status kao rizični čimbenik pojave nasilja među djecom, mladima i u obitelji*. Diplomski rad: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
17. Martinjak, D., i Odeljan, R. (2016). *Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije*. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.
18. MUP, Ravnateljstvo policije, UKP, Odjel maloljetničke delinkvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji
19. Paušek, K., Žuvela Piculin, I., Paušek, D., i Sindik, J. (2017). Sociološki osvrt na devijantno ponašanje maloljetnika u Blatu na otoku Korčuli. *Sestrinski glasnik*.
20. Skopljak, R. (2020). *Porodica kao faktor rizika i zaštite u pojavi maloljetničke delinkvencije*. Fakultet političkih nauka: Univerzitet u Sarajevu.
21. Ševerdija, L. (2021). *Jednoroditeljske obitelji*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
22. Šoštarko, J. (2016). *Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta*. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
23. Terek, L. (2022). Značaj porodice kao faktora u savremenim teorijama delinkventnog ponašanja dece i mladih. *Revija za sociologiju*.
24. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, 46/22.